

پبلشر عبدالغنی الکرمی پرنٹنگ پریس پبلیشنگ ہاؤس 302 قمر و قمر پبلیشرز پبلیشنگ فیئر-1 جناح روڈ کوئٹہ تالان کرے

17 مئی 2021ء

بولی تابابت شہرہ خاک

براہوئی بولی ویل آتا گواچی، براہوئی بولی ناوشکار آک اسٹ
 ۛ کھوڑا سے آمانائی، نس، براہوئی بولی کن سرجم ۛ ڈشتری اف،
 براہوئی بولی نااستاد آک کالج و جامعہ غاتیبی استجی نشان تقصد،
 دا بولی ۛ سیاسی کاٹم خواجہی دوئی اف، واکل گواچی ۛ، وے دانایام
 اث اسہ چین ہرغ اس شاخنگ کہ ”براہوئی بولی ۛ گرائمر یاراپہند
 اف“ غلط فہمی اسے۔ واپک ۛ ہیبت اسے کہ تاکہ بولی سے گرائمر
 یاراپہند متف، تو او پانگک اث بنگک۔ و ہرا بولی نا ملک اث اونا
 پاروک آک تینا ہڑدے ئی زندانا درشانی ۛ کنگک کیر، او پور و بولی
 اس پاننگک۔ براہوئی بولی بلوچ آتا نیمہ نا بولی ۛ، متخین اث
 اوکک خلق آن بلیس شارنگک، پدتموک آن بلیس شون بلوک
 ملک آتسکان تالان ۛ، تو اوکک تین پہ تین تون ہندا بولی ئی ہیبت
 کیرہ۔ گڑا پک مس کہ دا بولی بے گرائمر و بے راپہند اف۔ اصل دا
 غلط فہمی ہنسائے یاماریکٹ نا بولی تیان اثر فرنگک نا سوب آن ودی
 منے۔ یعنی بلوچستان اث ”اردو رابطہ نا بولی ۛ، و تعلیم دوئی کنگک نا
 وسیلہ ۛ۔ ہندا سوب آن منہ خوانندہ اس دا بابت غلط فہمی نا گواچی
 مرسا ددے لس کنگک اث اختہ خٹکرہ ۛ۔ لس مجلس آتیبی براہوئی بولی
 نا بابت داسوچ چست کنگک کہ اوٹی ہر گڑا کن ”کننگک“ کاریم اث
 ایتنگک، وخت اس کہ رابطہ کن مستعمل بولی ”اردوئی“ دیری وخت

انگا گڑا نا کنگک نا بابت پرغ پاش ۛ۔ ہندن مذکر و مونث نا ضمیر نا
 بابت ہم سوچ چست کنگک۔ ہیبت ددے کہ براہوئی بولی ئی ہم
 دیری آگڑا نا کنگک کن ”کننگک“ (ہرا کہ داسہ متر وک مننگک اث ۛ)
 سخت انگا گڑا تے کن ”کننگک“ کاریم اث ایتنگک۔ وخت اس کہ
 ”مذکر و مونث“ نا ہیبت مرے تو براہوئی و بلوچی ئی دا بابت فارسی
 آجبار جتا ۛ ضمیر ”کاریم اث ایتنگک“۔ یعنی آیا کن کی براہوئی ئی
 بس، فارسی ئی آمد، گیا، گئی کن براہوئی ئی ہنا، فارسی ئی رفت۔ و
 تھا، تھی کن براہوئی ئی کس، و فارسی ئی بود، کاریم اث ایتنگک۔
 گرائمر نا داسلوب نا مطلب داف کہ ہرا بولی ”اقتصادی و ژاٹ
 زوراک“ آ بولی نا اسلوب تون اسہ و ژمتون او دے ”گرائمر اف“۔
 بنگکے تو براہوئی یا بلوچی و فارسی نا اسٹ انگا اسلوب نا اداری آن پد
 ہم براہوئی و بلوچی ۛ بے گرائمر پاننگک، وے داڑے فارسی ۛ
 ہرگار و شوندار ۛ بولی اس پاننگک۔ گڑا سوچ ددے کہ بلوچ آتا
 بولی تے انت سوب اسے آن، و دیروانتے بے گرائمر پاننگک؟ اصل
 ہیبت بولی نا اف، بلکن بولی نا پاروک آتا ۛ کہ اوکک تینے اخس
 ’ہست و اخس ’ہست‘ نکرہ۔ البتہ ہراڑے کہ زوری تا ہیبت
 مریک، تو بایدے زوری تے پاش کنگک، وے شاعر، ادیب،
 دانشور، سیاستدان، استاد و زندانا ایلوچ آتیبان تعلقدار بولی نا
 خولجہ غاتا زوری و نا بودی تے ”بولی ۛ بے گرائمر پاننگک
 ایتنگک“ بایدے ڈکنگک۔

براہوئی زبان ایو ہرا حالت آتیبان
 گدربیک انگک انی ۛ.....؟ براہوئی
 زبان دروامرکس.....؟ براہوئی زبان نا
 پکہ امرمرو.....؟ داسوچ آتا ولدی ۛ
 اکرن تینا زندانی ہر ساجن تونے ولدی
 الی رسینگک، اگہ ضمیر نا زی آ بملوخل
 اس نخس، ہم تونے لاشور آن دانالدری
 رسینگک۔ براہوئی زبان تو مہالو ہم
 جوانی متنے و داسہ ہم اونا کسر آچت
 شاخنگک برجا ۛ۔ کس براہوئی زبان ۛ
 ایران طوران اسکان ددے، تو کس اس
 ہندوستان نا بجال آتا زبان پارے
 تے۔ کس اس عرب نا صحرا تا زبان
 پارے تو کس اس ترکی نا بانی اس۔ کس
 اس ہڑپہ و مہر گڑھ نا دمب آتیبی ذن
 کنگک نا کوشت کرے تے تو کس اس
 کچو لاکر فیض نا حکومت نا سرکاری
 زبان گنڈا تے۔ کس اس بلوچ آتا
 اوکیو نا طغے پارے تو کس ددے بلوچ
 آتیبان جتا کرے۔ کس اس ددے
 حضرت ابراہیم نا اولیاد اس کرے تو
 کس اس حلب و شام نا بانی اس۔
 ہرکس تینا تاپ ۛ شاخسانیا مفروضہ و
 پیش کرے۔ وے داسکان دانازی
 چچ و اشی اس یا اسہ ہیبت اسے آمانا
 کنگک متو۔ ہرکس نا بانی انت اس کہ
 بس پارے۔ داسکان براہوئی زبان
 تاریخ نا خولجہ غاتیبک اسہ چاچا اس جوڑ
 ۛ۔ ہرکس تینا وژا نا مہار اس شاخسا
 براہوئی زبان ۛ تینا کسراٹ چکسانا۔
 اگریز کہ تو براہوئی زبان ۛ ۛچے سیبو
 ترس۔ وے نسنے شیخ و پانف کرسا اسہ
 قومی ۛ نختان اس ترس۔ اوکک نسنے اسہ
 پوسکن ۛ شرہ سینی شاخسا توننا بولی ۛ
 دراوڑی آن خوک درر۔ تینا ملازم
 آتے کن براہوئی نا بیچرہ الی مختار۔
 اوتنے براہوئی زبان تو مہر تونو، دا پنا
 اث ہوساژش کس، ہراژا ایو ہم مندا نا

براہوئی زبان ناویل آک، ساڑی وخت و حالیت

تالان ۛ۔ اگہ وخت اس دا ہیبت
 مریک کہ براہوئی زبان داخدر مکن
 ۛ، وے اونا وائی ڈی اسل اف آن
 حساب ۛ، اوتنے.....؟ تو داسوچ انا
 ولدی ن تون اف اوتنے کہ ننا مکن آ
 کتاب آک داسہ ودفہر۔ اگہ اوتنا
 حوالہ ۛ ہیبت ہم تو پیرہ شنگک منگک نا تا
 سال انا حوالہ ہیبت۔ ننے کس خننا تا
 ننے کس خنو ۛ۔ اگہ ہندا چروچی
 ہندن ہر جالیس توچ وخت اس ننا
 ادنی ڈی سلامت مفرود۔ ایو ہم بھار آ
 کتاب آک ولدا ہیبتک منگک نا کسر آ
 ہرکس ارپر، وے کس اس اوتنے
 ہیبتک کنگک کن تیاراف۔
 ئی وی وریڈیو نا پروگرام آتا تو ہیبت
 اسل چین ۛ۔ کوک پاڑو تو بھانجہ کہ
 براہوئی تو ظلم منگک ۛ۔ وخت کم
 رسینگک انگ ۛ تے۔ فنز اف، اگہ
 اسہ ادیب اس مہمان مریک تو چا انا
 بیلا اس ہم رسینگک تے۔ اسہ مسہ
 سدا نا چیک اسے کن ہفتہ ہفتہ ئی وی
 سینئر نا دا پارا پیر آن چرینگک۔ ہندا
 چٹ انگا وخت آا اگہ پروگرام آتے
 ہر س تو است ئی وی ۛ بنگک خواک۔
 کمپیوٹر آک ہندا پروگرام اٹی ہیل
 ہیبتک ہیل کنگک اٹی گٹ ۛ۔ کیمہ تون
 مون ۛ پیون منگک کپہ، براہوئی لوز
 آتے جویا پانگ کپہ۔ اسہ
 پروگرام اٹی شش سرحال آ ہیبت
 مریک۔ ڈرامہ غاتے ہر س تو ہندن
 لگک کہ ننا دور بیبہ ۛ زندہ کنگک نا
 جاگہ غاتنا راج انا یا اس ۛ وژنگ ۛ۔
 بلوچی آنگک و ناموس ۛ وادفادر کنگک
 ۛ۔ بیرہ پوپ و پنجاب نا کچرہ ۛ مون ۛ
 اٹنگ ۛ۔
 ہرا تم کورس انا ہیبت مرے تو ملی کاریم ۛ

اک۔ میٹرک آن بلیس ایم اسکان
 اسہ کورس اسے۔ کورس انا
 کتاب آک بازار ائی ودفہر۔ کورس
 اٹی ربائی ۛ چوکک نوشتہ کنگک۔ دا
 مقابلہ نا امتحان اٹی ہم ہندا کورس ۛ۔ دا
 اسہ بھلا بھلو ویل اسے۔ ساڑی وخت
 اٹی ناز زبان تو داسخترے آن کم اف۔
 ناز زبان نا پیشانی آدا اس داغ ۛ۔
 لمئی زبان تا خواک بگ یونیورسٹی آن بنا
 مریک۔ مطلب چچی۔ حق تو داکس کہ
 شیف آن لیبی ہر پامری آن لمئی بولی
 تیبی تعلیم نا ہنا مروس۔ وے داڑے
 معاملہ ہندن ۛ کہ زئی آن شیف بروئی
 تمک۔ ادارہ خاک کورس انا کتاب آتا
 جاگہ غاتنا ہیبت کورک آ شاعر آمانہ
 کتاب ہیبتک کرساتینا دستار ۛ چنگک
 نا کوشت کیرہ۔
 بھار آ ادیب و شاعر آک تینا کل زندہ
 دا زبان نا خدمت کن ندر کریر۔ ہرا کہ
 براہوئی زبان نا سیبو کسرہ۔ ایو
 ہمو شاعر و ادیب آک بے سیبو ۛ۔ اوتنا
 داوڑ تیبانی اسہ بھلو ویل اسے۔
 براہوئی زبان نا ویل آک تو بھار ۛ
 داھیا ادیب و شاعر آک ہر وخت
 ہیبت وگپ کیرہ پروگرام ہم اڈا پتہ۔
 وے دا زبان عملی ۛ گام خواک۔
 داویل آک بیرہ سینمار و ادبی مجلس
 آتیبی الیر مضفہ داڑکن ساڑی وخت و
 حالیت نسنے انت کسر لیک، نسنے کل ۛ
 تینا زبان نا کھوڑا و سہیاں اسہ چامرسا
 اسہ سوگو ۛ اس ہر فونی تمک۔ ساڑی
 حالیت آتیبی نسنے ہر گام ۛ وچ و پام اٹی
 ہر فنانا ہل اختلاف آتے اس کسر آ
 تخسا اٹی نا کھو ۛ ورتی مریک۔ بیرہ
 مفروضہ غاتنا ہر فونی اف، داسہ اسہ سوگو
 ۛ نظریہ اس مون آتوئی مریک۔ تاکہ
 ناز زبان ۛ کس اس شیف غلپ و نا قوم
 ۛ ہم بھنگک نا پین ۛ ہلپ۔

براہوئی ادب غم جانان

ای ہم سوختہ مرسا پاربت تے.....
 وے افسوز کہ شاعر ہیبت کس کپور ۛ،
 بھلا گڑا سہوت ۛ، ہرانے آن پیش انا
 مرغ آتبار بھار ۛ۔ او چین ہیبت
 اس کس، دا سنگت نا ہیبت اث وزن
 کس۔ قدرتی ای اسہ دے اس
 زراعت نا دفتر اٹی اسہ ہیبتک اسپٹ
 ساڑی کٹھ، اسہ پیش نا فراس ہے
 متف کہ پراکے، اونا ہیبت داکس کہ
 نوٹھے ۛ انت منے، ہر سال پیاز نا
 بیدار زیاہی نازن باز تو ہنسن“
 غلد سیبو، وے پیاز چین زیاہی مرسا
 ۛ۔ تو شاعر آتا ہم ہندا حال ۛ، ہر سال
 چین وڈگ ۛ، بیرہ نوٹھے آخا کونہ و
 مستونگک نا فصل ہم پیاز مرسا ۛ۔
 ہندن لگک۔
 اگہ شاعر زیاہی مرے، ہم تو دوائی چچ ۛ
 عیب اس مفرود ۛ، اوتنے کہ براہوئی
 ادب نا ”زم زمانہ ہندا اسے کہ ادب
 اث بنگک کن علم ہتر آخا بنگک اول
 شاعر مر، دواہہ چار چچ سال اٹی بیل
 کس کپس جن اس جوان ۛ بلیبہ۔
 داسہ نا اشتاف آ دور اٹی سال انا ہم
 انتظاری اف بلکن ”شاعری برائے
 فروخت“ نا ترانہ اس تمانے، ہرانا
 سوب آن کسے اگلوکار اس پارے
 ضمیر ۛ نا پاوہ، وے اسیکا دا پاکے
 ”ہنگک“ اس ارے اف نے؟
 مطلب کہ پیبہ اس۔ ای ہم اوڑان
 آست الیکیم کریت۔
 فیس بک نا میخانہ ہم جوختہ ۛ ہرائی
 جوان مرے خراب مرے اسہ جاگہ
 داڑان چندیک پنی مرسا ۛ۔ ہرا کہ
 ای شعر ۛ اول اث نوشتہ کسٹف او
 اول ای بجماسی نازی آ سرگڑوان
 منٹ، اوتنے کہ لوز ۛ ای تیت اولی
 وار بنگک۔ ہندن کنا ودا سنگت نا شرہ
 بھار مرغن مس، ہنا ہیبت آتیبان زیاہی
 اوکنا الاما ۛ جن آن کنگک کس، پارے ئی

”لوظ“ نوشتہ کنگک اس دا ”لوز“
 مریک۔ ہندن پارے نے براہوئی نا
 داسکان الاما نا خراف، گڑا ئی امرافسانہ
 نوشتہ کنگک اس۔ ہندا و نا ادیب آک
 براہوئی زبان نا کاٹم ۛ مشاڑے۔
 نوٹھے ناک فارسی و بلوچی نا لوز آتے
 اوار کبڑے، ہندن اسہ کنگک آن
 سنجھی تو ہندن چندی زبان تے
 براہوئی آگڈ و کرینے، یا بس لوز
 پنڈنگ نارواج ۛ۔ ہندا ژون براہوئی
 نا توار تے حرف آتا دروٹم اث مون
 تس۔ (ا، آ، ب، پ، ت، ث، ج،
 چ، خ، و، ز، ژ، ش، س، ش، ش،
 ف، ک، گ، ل، م، ہ، و، و، ہ،
 ی، ے)
 کنا آست ترخا پاربت گڑا ای حلوہ
 نذیر نا شاعری سٹ کس تو بنگک تے۔
 مطلب کہ گدا و گدھا نا فرق ۛ کس
 تپ، گڑا خد خیر کے۔ براہوئی ادب نا
 دژو آک تو ہنسن چت بھار ۛ، وے
 دژو آتا کاٹم پاش یا ملی..... براہوئی نا
 الاما ہم بے مراد ۛ نئے آن۔ ای ہر
 وخت تینا افسانہ غاتے داگک ایگ
 مون ایو، ادب دوست آتے کن،
 ہندن اسہ افسانہ آس دا زوت آھیبت
 ”میرات“ ناچن اث تلار اٹی ہیبتک
 مس، ہرا اصل پن ۛ ای ”میرات“
 کریت، ہرا دے تلار نا ایڈیٹر بدل
 کرے۔ ہندن افسانہ ئی منہ چین لوز
 ہم کسر، ہرا بدل نا لائخ کسر۔ افسانہ
 خواتنگ تون اسہ سنگت اس پارے
 براہوئی ادب بیرہ پنڈنگ شروع ۛ
 تینا لوز آتے اصل مونی ایو، ئی
 ’شکامی لوز ۛ ایسٹس دا براہوئی نا سے
 یا چین زبان ایو؟ اگہ براہوئی نا سے تو
 دا پاکے بجماسی لوز اسے پایدانا بروک
 اسے؟
 اول ای بجماسی نازی آ سرگڑوان
 منٹ، اوتنے کہ لوز ۛ ای تیت اولی
 وار بنگک۔ ہندن کنا ودا سنگت نا شرہ
 بھار مرغن مس، ہنا ہیبت آتیبان زیاہی
 اوکنا الاما ۛ جن آن کنگک کس، پارے ئی

بھنگک اس حرف ہم ننا اف۔
 ای پاربت ن بلہ خدا پانہ..... خدا ہم
 فارسی نا لوز اسے گڑا ن تون خدا کن
 ہم لوز اس اف.....؟
 ئی اللہ نوشتہ کس خدا نوشتہ کپ.....
 کتے ہندن ترند ترند ۛ ودمدی ملک کس
 کہ ای ہم سوچا کت کہ ہیبت ۛ کسٹو،
 ہنداڑے جوان ۛ۔
 پاربت ہی گڑا..... خدا ۛ بدل کپر حلوہ
 ہم سہی، ضمیر سلامت مس صدقہ ہم
 مریک، مطلب کہ ای گل ۛ نوشتہ کنگک
 کیوہ۔ پنڈہ اسہ اکل گڑا خجیرہ ننا
 ختم۔
 خدا حافظ
 ودمدی ڈن بس..... خدا: فارسی۔ حافظ
 جبرئ..... اللہ ملک پا جوان ۛ۔
 ہندا توار تے چین ادب خولجہ سیکس مون
 تٹ، تو ودمدی بس کہ داغلط ۛ۔ ای
 سوچا تے او بھار گپ کرے وے
 داسہ تون پارے داغلط ۛ۔
 ای پاربت..... اوامر.....؟
 ودمدی بس..... دا توارک نا افش بیرہ
 (ٹ) ننا ۛ، بن گدانی تے و ہرا کان
 لوز دالما س۔ دا لوزا نا ہم کہ ڈن مرو
 ۛ۔ چنا پارے باوہ دا انت اسے باوہ
 پارے میٹل..... باوہ جیرا تے چنا
 پارے بلہ دا انت..... باوہ پارے
 پاٹ۔ چنا میٹل تے ہرے فمش مون
 آہنا، ایڑے خنا جو کک اس ہرا میٹل
 ۛ ڈنگک اس غلک، چنا پراکے باوہ
 پارے انت مس او ہم پارے..... باوہ
 تیتل..... چنا نا آست شوگک سس،
 جون تے باس کس، ملے تے باوہ ۛ تے
 سوچ کرے انت مس چنا ۛ..... باوہ
 پارے چچ متو تے بس دا ناروا آاٹ
 ۛ۔
 دا کہہ بیرہ کنا نقوک اسے، دا گڑا
 نا پکک ہونتا گڑا شاعر آتا قافیہ ناوڑ
 ۛ ہرا بیرہ دا خیر تے اسہ کیرہ۔
 خیر حاجی صاحب پارے داسکان
 براہوئی ادب اٹنگی بنگک نارواج ۛ
 ارغ ناوخت بس گڑا خیر تمک۔

براہوئی زبان املاناویل

آتا الیر کنگک نا ۛ۔ اوتنے کہ براہوئی
 زبان چندی ویل آتا گواچی ۛ۔ کل
 آن بھلا ویل براہوئی زبان نا الاما نا ۛ۔
 ”خدمت دین“ آن بلیس ایو اسکان
 براہوئی ئی ہزار اربا ہرا سے نا کچا کٹ
 کتاب نوشتہ سنو۔ داقتون اوار اخبار
 رسالہ خاک ہم ہیبتک مسنو بلکن
 داسکان ہم منگک اٹی ۛ۔ وے دا کل انا
 الاما چچ و اشی اس ودفک۔ ہر دورانا
 نوشتہ کت آک تینا وژو ل اث نوشتہ
 کرینو۔ براہوئی ادب ناویکو دور آتے
 ئی کل آن زیاہی کتاب نوشتہ کرک
 آک مکتبہ درخانی نا عالم آک کسر۔
 اوکک عربی رسم الخط اث نوشتہ کیرہ
 اوکان پد وخت اس کہ براہوئی ادب
 اٹی جدت اس بس تو خط سلیطی اث
 نوشتہ کنگک نا بناس۔ دا دورانی براہوئی
 نا الاما نا ویل ۛ محسوس کنگک۔ گڑا س
 ادیب و شاعر براہوئی بولی نا الاما نا بابت
 فیصلہ کیرہ وے سر سہب متوس۔ پدی
 سہے وژ ہر شاعر و نوشتہ کت تینا وژاٹ
 نوشتہ کنگک نا بنا ۛ کرے۔
 ہندن ہندا دور اٹی گڑا س ادیب و
 زبان زانت، رومن رسم الخط ۛ براہوئی نا
 نوشتہ کن کاریم اث الیر، وے اوہم
 بیہہ غالیس۔ تخمین اس براہوئی بولی
 ئی چندی ویل آتو نا الاما نا ویل اسہ
 بھلو ویل اسے۔ اوتنے کہ چندی لوز
 ارپر، اوتنے ہر نوشتہ کت تینا وژاٹ
 نوشتہ کرینے۔ دن کہ بھار آک ”بلی“
 ۛ ”الی“ ہندن چچ ۛ ۛ ”اچ“ نوشتہ
 کرینو۔ گڑا کن اگلا لوز آک براہوئی نا
 پوسکن آخواتک آتے کن فریبانی نا
 سوب جوڑ مریرہ۔ داڑان دا پانگک
 مریک کہ براہوئی زبان نا ایلو ویل
 آتو نا الاما نا ویل انا الیر کنگک الی
 ۛ۔ داڑکن اسہ شعوری و لکری ۛ کا سگ
 اسے ناگر ۛ۔ اگہ ادبی دیوان و تنظیم

کیوہ ای نے دستار اس

یوسف عجب
 خولجہ اس ئی طاقت نا
 خولجہ اس ئی دولت نا
 تو کک ہم ارے نے تو
 بندر ہم ارے نے تو
 مال و زر نا زور اث
 بندر ایو تو رہش
 داوڑاٹ ئی تو رہش
 دن کہ میٹل کس تو رک
 کاٹم آنے دستار ۛ
 خچرہ نا کڑا دار ۛ
 دژ وادف نے خلقت نا
 مہراف نے ملت نا
 کردوئی ئی کڑا دار اس
 جوڑ مرئی غمخوار اس
 تو مر یوہ جی نے کہ
 تینا پاوہ نے خولجہ
 کیوہ ای نے دستار اس
 خولجہ اس ئی طاقت نا
 خولجہ اس ئی دولت نا
 تو کک ہم ارے نے تو
 بندر ہم ارے نے تو
 مال و زر نا زور اث
 بندر ایو تو رہش

